

Listom papira protiv identiteta režima

**Kako se u hrvatskim krajevima
letcima borilo protiv
šestosiječanjske diktature od
1929. do 1934. godine**

Autokratska kraljeva diktatura

- ❑ 6. siječnja 1929. kralj Aleksandar je samovoljno suspendirao parlamentarni poredak u zemlji
 - ❑ Novi sustav u kojem je volja određenih pojedinaca jača od volje naroda
 - ❑ Novi okviri djelovanja – zakonodavna, sudska i izvršna vlast stavljene u službu očuvanja poretka i općenito svog postojanja
-

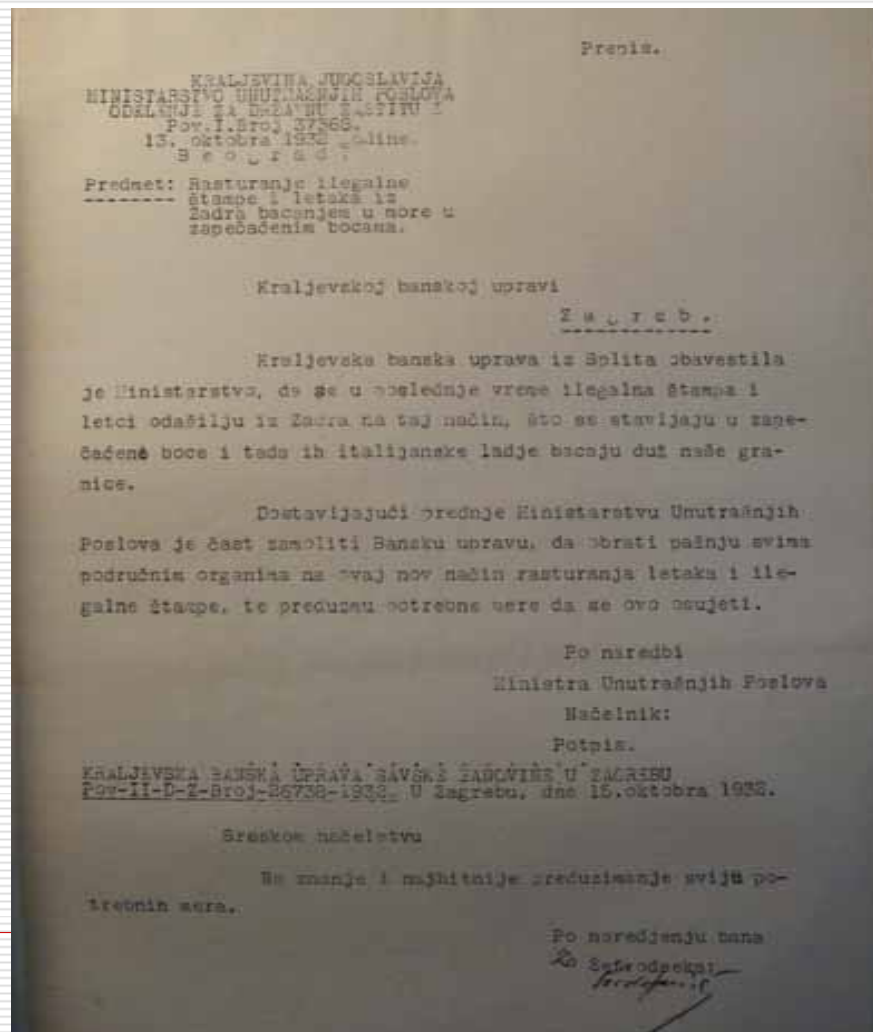
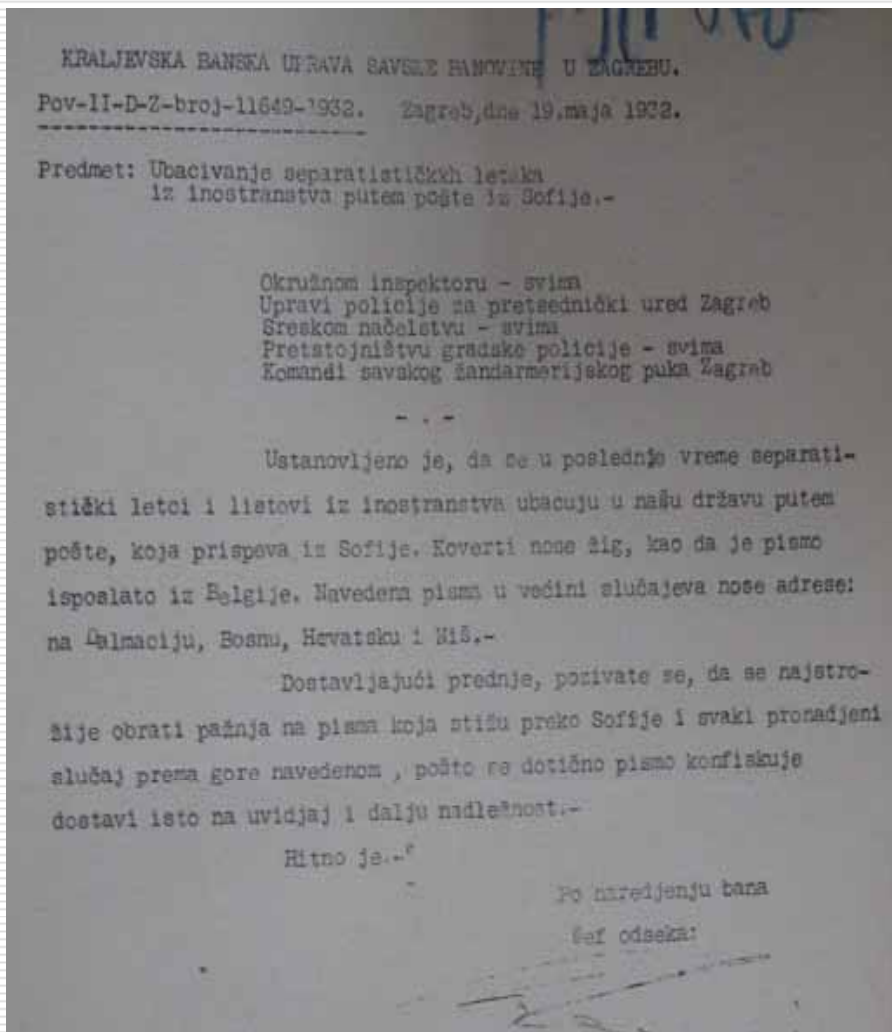
Tko se bori protiv režima ('29.-'34.)?

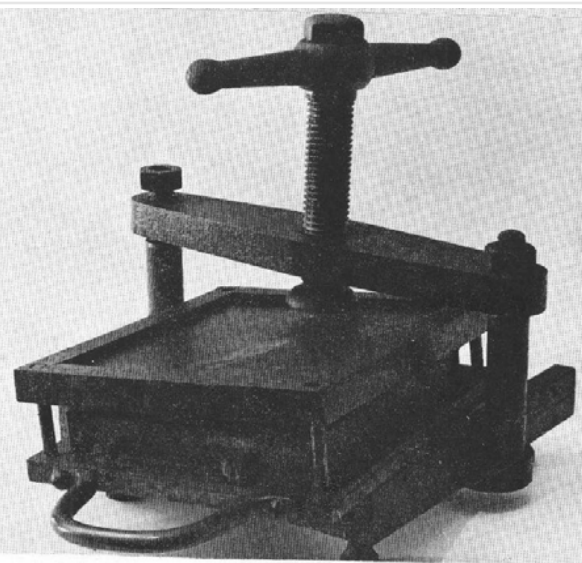
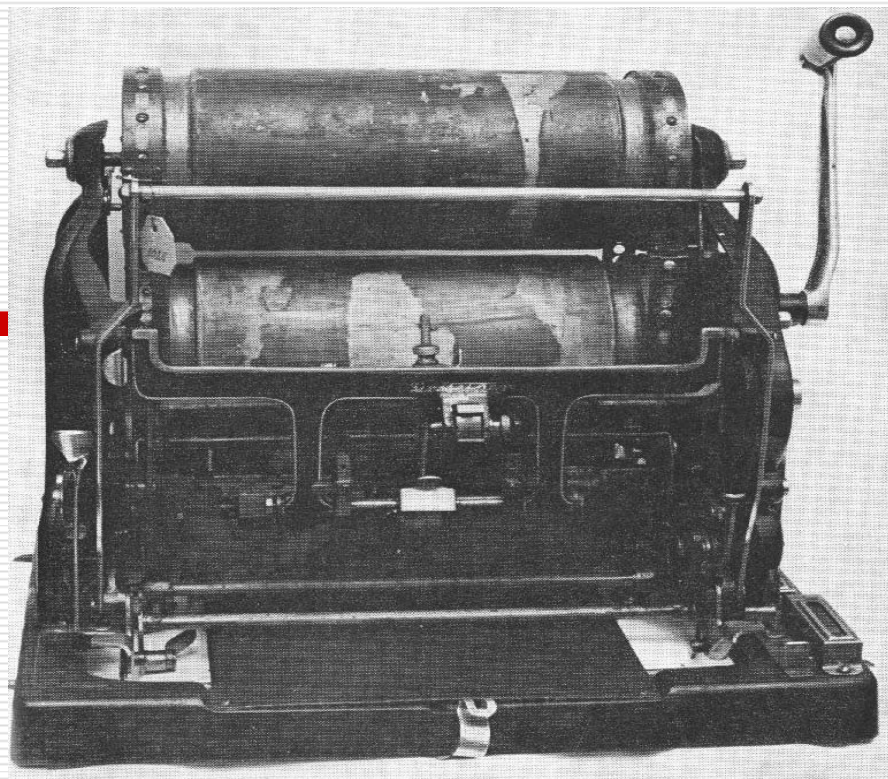
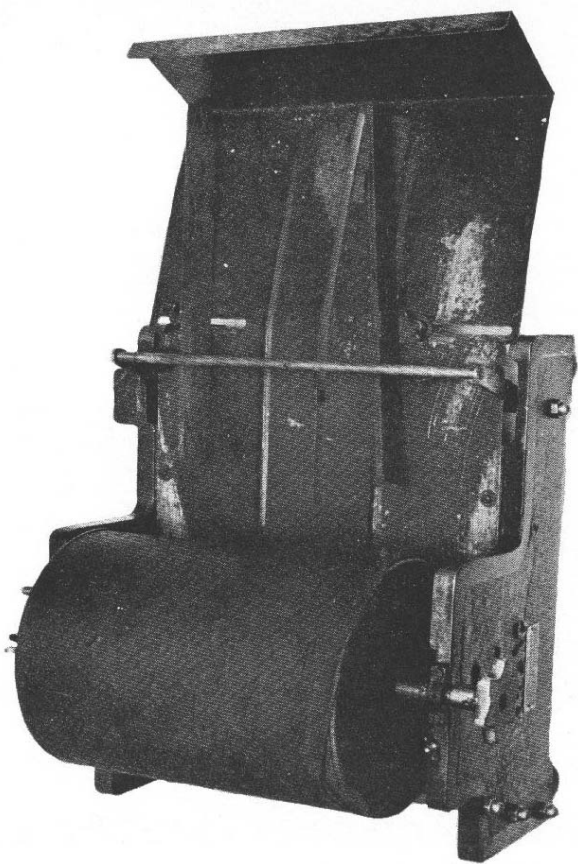
- **Komunisti:** princip “klasne borbe” - za prava svih radnika, studenata i seljaka u državi
 - Njihovo djelovanje u trenutku proglašenja diktature već 8 godina predmet državne represije
 - Borba za rušenje Jugoslavije kao “versajske buržoaske tvorevine”
 - **Domovinaši i zabranjena HSS:** borci za partikularna prava hrvatskog naroda
 - Koncentrirani na Hrvatske krajeve, iako ima iznimaka
 - Zbog diktature jača radikalizam, ali se javlja i potreba za suradnjom ovih dviju grupa
-

Letak u Hrvatskoj

- ❑ **Letak je list papira namijenjen širenju određenih tiskanih informacija.**
 - ❑ Nastaju razvojem tiska; u Hrvatskoj prvi letci govore o protuosmanskim bojevima 16. stoljeća i stoga ih se smatra pretečama novinstva
 - ❑ U novom vijeku služe, između ostalog, i širenju katoličkog nauka, a djelom našeg političkog folklora postaju već revolucionarne 1848. godine.
 - ❑ U postmoderni, radi svoje praktičnosti, postali idealan način za širenje raznih društveno-gospodarskih oglasa
-

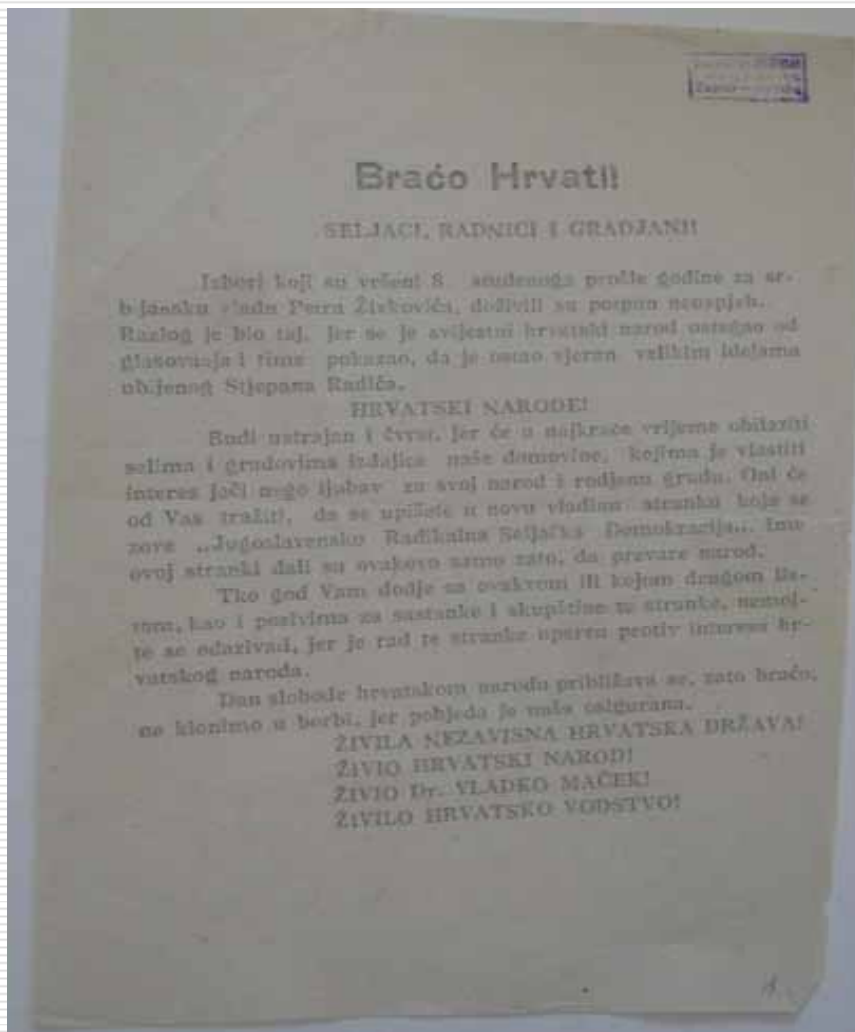
Krijumčarenje tiskovina poštom ili ilegalnim unosom iz drugih zemalja

Proturežimski tisak u zemlji -
oslanja se na **primitivnije metode
tiska**; on mora biti prijenosan,
zahtijevati nisko tehnološko
predznanje i mogućnost lakše
nabavke potrošnog materijala

Izgled letaka

Veličina letka

❖ Letke većinom tiskaju i raspačavaju mlađi i u prosjeku obrazovaniji ljudi, ali "korisnici" letaka su u konačnici sve društvene skupine

➤ **Osnovni preduvjet – pismenost!**

UPRAVA POLICIJE U ZAGREBU
Presećnički ured.

Pov.broj 6824/1932. Zagreb, 22. sarta 1932.

Predmet: Katalinić Ivan, učenik VII. razreda gimnazije i njegov brat Katalinić Vladimír, student agronomije - umnožavanje antidržavnih letaka.

Ministarstvu unutrašnjih poslova
odelenju za državnu zaštitu

IZ O P R A V I

U vezi izveštaja ove Uprave od 15. II. 1932. Pov.broj 1727. Čest mi je izvestiti sledeće:

Na poudane strane objavljeno je ovoj Upravi od jednog lica iz Senja, da brata Katalinić Ivan i Vladimír ponovno umnožavaju letake antidržavnog sadržaja, koji su izšli u Americi, a pišu protivu Kraljevine. Letake ne dele po Senju, već ih poštom razasliju Ivanu Senja.

Katalinić Ivan je učenik VIII. razreda gimnazije u Senju, a bio je umetan u rasturivanju i umnožavanju letaka antidržavnog sadržaja u aferi Marijan Hald i drugovi. Isto tako njegov brat Vladimír Katalinić umnožavao je i rasturivao letake antidržavnog sadržaja.

Upravnik Policije:
Dr. Bađeković v.r.

Historijsko-revolucionarni odeljenje
/pismo distribucije/

Broj: 1628 izv.-1932. Vukovci, 20. septembra 1932.

Predmet: Podinčinin Ivan opć. blagajnik te istakovaca nije pravno odgovoran komunistički letak.

II

IZ. RUKOVANJE UPRAVI ZAVRŠNE KAMOVINE
U sluzbu državne zaštite

✓
D. B. B. B. B. B. B.

Na dan 15. VIII. ov. god. bio je na doznatu kod svoje kuće u selu Podinčina svesa lupanja općinski blagajnik iz istakovaca svega svesa Podinčinin Ivan i on je tamo dobio jedan komunistički letak, koji nije predao vlastima, niti je podneo prijavu.

U selu Podinčina bilo je svega dva promodjena vice takovih letaka, koji su bili po redarstvenim organima pokupljeni o čemu je izvestilo svesno nadzlatvo iz lupanja.

Podinčina je u ovom predmetu preselahan kod svega svesa dan 3. II. ov. god. prišlo se u progisu svesnik o njegovom preselahanju iz kog se vidi, da koji se način na policajne vlasti.

Podinčina je po svemu svesnom nadzlatvu preselahan radi svega propusta preselahan od 3. II. ov. god. Br. 14. 112 na hranu glase od 100 kila, i ne plaća propisne takse na prava od 20 kila. On je proti premoći podneo prijavu.

Kak je štamarskijska stanica jednaka protiv svesa

Pov. broj 1628 izv.-1932.

Predmet: Ispitivanje - u šumskoj crkvi rasturjeni ilegalni letaci.

Er. štamarskoj upravi svesa kamovine
Odeljenje za državnu zaštitu

U Zagrebu

Danas je potpisana prijava istakovani štamnik-štamnik Janko Boškaj, da je njegov kapelan i vjeronikitelj Matije Crnković prekršio, dana 13. okt. ov. god. po podne u šumskoj crkvi, gdje se sada održavaju propovijedi / misije / na prostoru bara našao 12 komada poznatih revolucionarnih letaka sa naslovima "Hrvatski seljački narodi" potpisanih sa "Hrvatska revolucionarna odeljenja", te oznakom mjesta izdavanja "Beč, dana 24. kolovoza 1932". Rečeni je sve ove letake pokupio i njemu predao, da podnese prijavu. Očmah sljedećega dana nije to učinio s razloga, što je po svojoj dužnosti svesa u Vukovcu, pa je te danas potpisane prijavio, te su ujedno uručio 12 komada letaka.

Već od nekoliko vremena svesa poznato je, da se neki od političkih sumnjivaca, koji se nalaze pod redarstvenom posrednošću, te se ne mogu kod kuće niti na ulici sa svojim bivšim političkim istakovnicima sastajati, jer se ih sa, koliko je to moguće na svakom koraku alijske, podinju sa ovim sastajati čak u samoj crkvi za vrijeme crkvenih obrada. Na ovo je štamara pahnja općinske redarstva, te štamara, pa je tako danas u jutro oko 7 sati ušao u šumsku crkvu Franjo Presca, općinski nadredar iz Ledrege, te se popeo na kor, da može odmah promatrati kretanje nekih lica, pa je ovom prilikom na koru ponovno našao dva komada poznatih letaka.

Po predmetu je potpisani odmah saslušao koji štamnik Janko Boškaj, a koji vjeronikitelj Matije Crnkovića, kao i nadredara Presca, pa je osobito obratio na neke podatke dane po kapelanu Crnkoviću, svesa odredila komandira štamarskijske stanice, da provede temeljite isvide, davi mu pri tom sa svesnom odgovornom podataka, potrebne instrukcije.

Važnost letka u diktaturi: u nedemokratskom poretku jedini način za informiranje i mobilizaciju naroda!

HRVATSKI SELJAČKI NARODE !

Ne možeš dozvoliti, da se to dalje događa, nego si dužan da činiš onako, kako kaže Sveto Pismo, Starog zavjeta; „OKO ZA OKO, GLAVU ZA GLAVU“.

Mi Ti poručujemo i kažemo ne oko za oko, ne glavu za glavu, nego za jednu glavu seljačku hrvatsku, deset glava srbijanskih-žandarskih.

HRVATSKI SELJAČKI NARODE !

Čim Te državni organi napadnu ilj hladnim ili vatrenim oružjem, mora i treba i dužnost je da tđg časa padnu glave dotičnog predstojnika, bilježnika i sviju žandara onih koji izdaju naloge i onih koji te naloge izvrsuju; jer je dosta žandarskog nasilja i tiranije.

U Beču, dne 24. kolovoza 1932.

UJEDINJENA HRVATSKA REVOLUCIONARNA
OMLADINA

MAJNARAČKA AKADEMISKA OMLADINA JE PRUCOVONILA IMAKOH TRE-
DINE BRANITELJE GUERILJE, NAKON TROGODIŠNJEG SHERDSTOG PROBJENJA KRAJ-

**Manjina vlada protiv
volje cijelog naroda!**

DOŠLA JE NA NAJDUŠNJE U OVOJ DRŽAVI, KOJU JE SVOJOM
SUI BERANJE LIČNU SLOBODU I EKSPONANCI I NARODNI
DOŠLA SA FALSIPIKOVANJEI NARODNI SELJA I VOLJEI
DOŠTA JE I S RECVANJEI I LJUDI U POLICISKIM UZAMA,
GLAS KOJI SMO DIELI ŽENA DA JACI U USTIA NARODNA I EK-
VOPHA OVE DRŽAVE, DOK SE UZARHU PRED NARODNIM OGORO-
TAKI SUTVORIT I SUDI NA SE SUCESNO OVE ITOI, AVE OVIKAZI

NIŠA
KVI
OD VAGI

BU VZO

MAJ CA
BŠKO CA

UŠKOR H

IA PRIS

NOS KAT

GRADNI

KOJI PA

PATVAK

NE B

RE KAN

RODA

*Postupakom od poplave!
Radni narode grada i sela!
Pored toga, što vas je krvava vojno-fašisti-
ka diktatura bacila u najgoru bijedu i glad,
vi sada gledate, kako nabujale rijeke plave
i vuče vaše domove, ki ste sada ostali i bez
kolektivista. Vi ste sada izgubili sve!*
Režim je samovoljan!
*Postradali od poplave!
Za novu nesreću koja vas je snašla, snosi
punu odgovornost krvavi režim. Već 13 godi*

Prepis 1

Radni narode grada i sela!
Manifestujte na bilo kakav način vaše nezadovoljstvo. Pokažite
i Maja vasim tlaćiteljima i arvepijama, da vam je dosta, da više
nećete trpiti taj položaj u koji vas je bacila krvava diktatura!
Radnici, radni seljaci, ugnjetene nacije organizujte vaš čelični
J E D I N S T V E N I F R O N T
i pod vodstvom vaše avangarde Komunističke partije, borite se, -pri-
premajte oružani ustanak - za ostvarenje sljedećih parola:
Dole vojno-fašistička diktatura! Dole sa monarhijom! Protiv
imperijalizma i imperijalističkog rata! Za zaštitu S.S.S.R.!
Zemlja radnom seljastvu bez otkupe! Ponistenju seljačkih dugova!
Bojkot poreza!
Osam satni radni dan! Sloboda štrajka, zboru, udruživanja i
stampe!
Za samoopredjeljenje naroda!
Za radničko-seljačku vladu!
Za ostvarenje ovih parola osnivajte borbene akcione odbore po
fabrikama i selima.

**Oblik vlasti u državi je
diktatura!**

Da je prepis veran originalu tvrdi.

18 januara 1933 god.
u Zupanji

načelnik

[Handwritten signature]

*vas
ji bi
udski
pole
žile
i ma-
jema
e i us-
i akci-
e od
za ost-
ma net
itnod
lanje
šle mo-
ličiči
viti*

PROGLAS

u ime Našega slavnog i dišnog vodje Hrvata i Pokojnek Stjepana Radića. Slava mu živio Vlatko Doktor Mašek Bog i Hrvati štiti pa ništa ne plati.
Dokle god budemo mogli zmoći nikad se nebuno Srbije riješili

Hrvati!

Primiće se dan Slave naše.

Budiše spremni!

ŽIVILA KONFEDERACIJA!

ŽIVILA SLOBODNA HRVATSKA!

- - SRBIJA!

- - SLOVENIJA!

ŽIVILI V. MAČEK, TRUMBIĆ, KOROŠEC
S. PRIBIČEVIĆ i. t. d.

SLOŽNI HRVATI SLOVENCI SRBI

SVAKI U SVOJEM GOSPODARI

VESELA LICAGLEDAJU U

.....SRETNU BUDUĆNOST

ŽIVILA KONFEDERATIVNO
UREĐENA JUGOSLAVIJA!

ŠALJI DALJE

Izbaci Braće Hrvati budite tvrdi kao
jer Srbije nije vrijedno da gospodari
vjerovi da će Bog daše nekoro

hrvatsko = dobro,
sve srpsko = loše!

Veličanje
(nedefiniranih)
sloboda i borba za
narodne ili klasne
interese!

Izbori 1935. – djelomični povratak letaka kao legitimnog oružja u političkoj borbi

Braćo izbornici!

**Glasujte svi za Zemaljsku listu
kojoj je nosilac**

DR. VLATKO MAČEK

i za

Kandidata sreza dakovačkog

Miju Birtića
seljaka iz Gorjana

Kandidatski zamjenik je

Mata Glavačević
seljak iz Strizivojne

Na listi Dr. Vlatka Mačeka kandidiraju:

Liuba Davidović, Dr. Mehmed Spaho, Joca Jovanović i mnoge druge jake ličnosti našega javnoga života.

Svi složno na izbore!

„Glas naroda, glas Boga“

Živio Dr. Maček! Živio Birtić!

LETAK I TIŠAN N. KRSTIĆ, DANNOVA

**Jugoslavenska
NARODNA STRANKA**
(Opozicija nazvana „Borbaši“)

Održava zbor birača za Osijek dana
1935. u 7 sati u večer
u gostioni _____ u Osijeku

Na zbor se pozivaju svi prijatelji stranke, političkih sloboda, narodnih prava i bratske jednakosti, jer će se na zboru čuti odlučna riječ svih koji su u ovoj teškoj, materijalnoj i moralnoj krizi prvi i jedini digni glas u odbranu naroda, njegovih životnih interesa i najsvetijih ideala.

Za Mjesnu organizaciju Jug. nar. stranke
Predsjednik:
Dr. Stojan Muačević v. r.

**Poziv na izbornički sastanak
pristaše dra Mačeka**

koji će se održati **u petak, dne 26. aprila u
Retfall** i to u **6** sati popodne u gostioni Mikrut, a u
8 sati navečer u gostioni Obermayer.

Govornici:

**gg. dr. Čačinović, Petar Pelcer,
dr. Hefer.**

Prisustvo obavezno, Petal, 1.

Braćo izbornici!

Približuje se dan **5 maja**, dan kad treba da čvrstom odlukom pristupe izboru, da Vašim glasom odlučite za dobro ili zlo. Za red i rad u korist našeg naroda.

Nosilac liste

g. Bogoljub Jevtić

pokazao je u kratko vrijeme, da je njegova vlada čvrsto odinčila poboljšati stanje našeg seljaka, obrtnika, trgovca i svih privrednika. Snizilo je poreze i zemljarinu, željezničke podvoze, doklino razne državne i banske takse. Nastoji svim silama, da se omogući što udobniji život svima seljacima i privrednicima.

Naš kandidat za srez Karlovac

g. Nikola Petrak

posjednik i trgovac, te bivši narodni poslanik za srez Karlovac, kao što je u prošloj narodnoj skupštini energično se borio protiv nepravde, protiv svega zla koje se pojavilo u našem gradu i selu, tako će i u buduću poraditi svim silama u korist privrednika i seljaka.

**Glasujte svi za našeg kandidata
seljačkog sina, privrednika i prijatelja svih nas
za g. Nikolu Petraka!**

Akcionni odbor.